

Peter Kamedula:

Stål og stat under krisen

Artiklen belyser sammenhængen mellem industripolitikken og udviklingen i stålbrancherne inden for EF set i et verdensmarkedsperspektiv.

Japansk stålindustri synes at være godt stillet ved indgangen til krisen, hvorimod BRD og især de franske og britiske stålbrancher indtager en bundplacering i konkurrencehierarkiet. På denne baggrund bliver EF-branchen i løbet af kriseperioden erklæret i "manifest krise", og den vesttyske regering erklærer sin modvilje mod de omfattende støtteforanstaltninger.

Artiklen konkluderer, at forskellen mellem de centrale vesteuropæiske stålbrancher ikke afgørende er forandret gennem kriseperioden, hvilket står i modsætning til etableringen af en EF-industripolitik over for krisen.

1. Indledning

Siden krisens start i 1974/75 er råstålproduktionen stagneret i industrilandene set under ét, idet der er sket store fald i efterspørgslen fra aftagerbrancher, såsom skibs-, bygnings- og bilbrancherne. Ligeledes har der været omfattende problemer med pris- og profitudviklingen inden for branchen.

De såkaldt selvregulerende, ligevægtsetablerende mekanismer på markedet har ikke kunnet etablere en "ny" ligevægt, og der er i krisens forløb blevet gennemført blandt andet protektionistiske ordninger for at beskytte den vesteuropæiske stålbranche i forhold til konkurrencen udefra. Hvad er årsagen til denne protektionisme og de øvrige industripolitiske initiativer i EF over for stålbranchen, og hvor går grænserne for industripolitikken?

Skal man søge at forstå udviklingen i den nationale såvel som internationale industripolitik over for stålbranchen, som denne har udviklet sig gennem krisen, må man se på problemtyper som: sammenfaldet i markederne og forsøg på etablering af nye med mere forædling af stål etc., omfattende arbejdskampe, hvor hele regioners økonomigrundlag er truet og problemtyper som omstrukturering af verdensøkonomien med for eksempel forlægning af stålproduktion til udvik-

Peter Kamedula:

Stål og stat under krisen

Artiklen belyser sammenhængen mellem industripolitikken og udviklingen i stålbrancherne inden for EF set i et verdensmarkedsperspektiv.

Japansk stålindustri synes at være godt stillet ved indgangen til krisen, hvorimod BRD og især de franske og britiske stålbrancher indtager en bundplacering i konkurrencehierarkiet. På denne baggrund bliver EF-branchen i løbet af kriseperioden erklæret i "manifest krise", og den vesttyske regering erklærer sin modvilje mod de omfattende støtteforanstaltninger.

Artiklen konkluderer, at forskellen mellem de centrale vesteuropæiske stålbrancher ikke afgørende er forandret gennem kriseperioden, hvilket står i modsætning til etableringen af en EF-industripolitik over for krisen.

1. Indledning

Siden krisens start i 1974/75 er råstålproduktionen stagneret i industrilandene set under ét, idet der er sket store fald i efterspørgslen fra aftagerbrancher, såsom skibs-, bygnings- og bilbrancherne. Ligeledes har der været omfattende problemer med pris- og profitudviklingen inden for branchen.

De såkaldt selvregulerende, ligevægtsetablerende mekanismer på markedet har ikke kunnet etablere en "ny" ligevægt, og der er i krisens forløb blevet gennemført blandt andet protektionistiske ordninger for at beskytte den vesteuropæiske stålbranche i forhold til konkurrencen udefra. Hvad er årsagen til denne protektionisme og de øvrige industripolitiske initiativer i EF over for stålbranchen, og hvor går grænserne for industripolitikken?

Skal man søge at forstå udviklingen i den nationale såvel som internationale industripolitik over for stålbranchen, som denne har udviklet sig gennem krisen, må man se på problemtyper som: sammenfaldet i markederne og forsøg på etablering af nye med mere forædling af stål etc., omfattende arbejdskampe, hvor hele regioners økonomigrundlag er truet og problemtyper som omstrukturering af verdensøkonomien med for eksempel forlægning af stålproduktion til udvik-

lingslande, stadige ændringer af produktionsprocesserne og deres organisering, centraliseringen af kapital etc.

Artiklen vil forsøge at belyse sammenhængen mellem den faktisk førte industripolitik over for stålbranchen (forstået som direkte og indirekte støtte) og udviklingen i de nationale stålbranchers kapitalakkumulationsduelighed, der her skal forstås som evnen til at give profit og evne til nyanlæg af kapital.

Hovedvægten i beskrivelsen¹ af sammenhængen mellem industripolitik og stålbranchens kriseudvikling ligger på udviklingen i Vesteuropa (især BRD, Frankrig og Storbritannien) i forhold til udviklingen på verdensplan. Fremstillingen vil starte med et forsøg på en hierarkisering af de enkelte landes stålindustrier ved indgangen til krisen for derefter at gå over til en opridsning af den faktisk førte EF-industripolitik under krisen. Herefter følger en gennemgang af de vigtigste europæiske stålbranchers forsøg på at frigøre sig fra den indskrumpning i markederne og profitten, som krisen har medført.

Endelig vil der i afslutningsafsnittet blive forsøgt opridset visse fremtidsperspektiver på baggrund af den forløbne kriseperiodes udvikling omkring stål, stat og økonomi.

2. Konkurrencesituationen i stålbranchen 1974/75

Recessioner og kriser hører til dagsordenen i kapitalistiske økonomier og indgår i det dynamiske "op og ned"-forløb, der karakteriserer de enkelte industrigrenes historie. Dog var situationen omkring 1974 af en særlig karakter, der fik mange til at drage sammenligninger til Wall Street i 1929. Stålbranchen i hele den vestlige verden var centralt inddraget i det delvise sammenbrud.

Præsidenten for det internationale stålinstitut IISI i Bruxelles, franskmanden J. Ferry, karakteriserede situationen som

et brutalt sammenbrud, der omfatter hele verden, og som i sin hastighed er uden fortilfælde i det internationale stålinsti-

1) Det siger sig selv, at der i denne beskrivelse ligger adskillige metodologiske og empiriske forudsætninger til grund, som kun kan antydes i artiklen. For en uddybning må der henvises til O.E. Hansen, S. Raunkjær og P. Kamedula, Stålet i Krisen. En analyse af sammenhængen mellem verdenskapitalismens krise og udviklingen inden for stålbranchen på verdensplan, RUC: Institut for Miljø, teknologi og samfund og Institut for Geografi, Marts 1980.

tuts historie.²

I dette billede af "brutalt sammenbrud" tegnede der sig dog et noget differentieret mønster med hensyn til, hvilke forudsætninger de enkelte landes stålbrancher havde for rekonstruktion og evne til imødegåelse af krisen.

Umiddelbart gik både den vesttyske og japanske råstålproduktion forholdsvis meget tilbage omkring 1974/75; men da begge brancher har forholdsvis høje verdensmarkedsintegrationskvoter, angiver produktionstilbagegangen ikke det centrale for disse nationale branchers akkumulationsduelighed på længere sigt i kriseforløbet. Snarere tværtimod.

Ser man videre på, hvorledes de forskellige nationale stålindustrier har været i stand til at integrere og anvende ny teknologi, der i almindelig forstand opfattes som overgennemsnitlig (kystlokalisering af værkerne, integration, større højovne, iltkonvertere og strengestøbningsanlæg) og økonomistørrelser som vækstrater, overskud, investeringer etc., nærmer man sig et billede af de nationale stålindustriens indbyrdes placering.

I dette brede perspektiv synes den japanske stålindustri fra et meget lavt udgangspunkt efter II. verdenskrig at have fået en stadig større vægt, hvorimod Vesteuropas andel af verdensproduktionen stagnerer (med indre forskelle) og USA's går relativt tilbage. Også hvad angår teknologisk udvikling ligger Japan i spidsen, Vesttyskland følger nogenlunde med, mens såvel USA som Frankrig og Storbritannien ser ud til at halte noget bagefter. Med hensyn til den hierarkiske indplacering modvirkes dette dog for USA's vedkommende af stålindustriens meget høje centraliseringsgrad.

Eksemplificerer vi dette komprimerede billede med udviklingen i produktiviteten viser det følgende hierarkisering ved indgangen til krisen. Når man sammenligner arbejdsproduktiviteten for den japanske med den vesttyske og amerikanske stålindustri, viser det sig, at den japanske branche som gennemsnit ligger over den vesttyske i 1966, 1970 og 1973, og siden 1970 har ligget over det amerikanske

2) IISI står for International Iron and Steel Institute og præsidentens vurdering er her citeret efter Stahl und Eisen. Zeitschrift für Technik und Wissenschaft der Herstellung und Verarbeitung von Eisen und Stahl, Düsseldorf: Verlag Stahleisen GmbH, 1975, nr. 13, p. 621.

gennemsnit.³

The Economist⁴ inddrager foruden Japan, USA og BRD også Storbritannien og Frankrig i en arbejdsproduktivitetssammenligning, og viser at den engelske og den franske produktivitet groft taget i de sidste 20 år før krisen har ligget på et niveau et godt stykke under det vesttyske og amerikanske, og i de sidste 10 år før krisen ligeledes under det japanske niveau.

Denne gennemgang leder således frem til en niveaudeling (der skal tages med forbehold; f.eks. at de nationale stålkapitaler kan have anvendt en akkumulationsstrategi med nyanlæg i andre sektorer) i forhold til de enkelte nationale stålbranchers akkumulationsduelighed ved indgangen til krisen, der ser således ud:

Japan

USA

EF 1: BRD

EF 2: GB og Frankrig

3. EF's industripolitik gennem krisen

Hierarkiseringen af de nationale stålbrancher ved indgangen til krisen skulle angive et relativt styrkeforhold over for den skærpede konkurrence. På den baggrund ser det ud til, at de vesteuropæiske branchers bundplacering skulle betyde et pres på fælles forholdsregler af mere omfattende karakter end i de øvrige centerlande. Hvorvidt dette har været tilfældet, skal vi kort komme ind på; men hovedvægten vil i det følgende ligge på en diskussion af de EF-interne modsætningsforhold i forhold til den faktisk førte politik.

Kul- og Stålonionen er ryggraden i den vesteuropæiske integration, lyder vurderingen fra mange sider, og udgør således prøvestenen på integrationens udvikling. Unionen blev etableret tilbage i 1951 og udvidet med GB, DK og Irland i 1973. Skabelsen af det industripolitiske fællesskab med udgangspunkt i kul- og stålindustrien inden for EF er indtil nu forløbet meget modsætningsfyldt.

På den ene side kan der konstateres en afgrænsning i forhold til import fra ikke-medlemsstater i form af protektionistiske foran-

3) Japan External Trade Organization (JETRO), White Paper on International Trade, Japan 1978, p. 20.

4) The Economist, 12.2.1977.

staltninger gennem flere omgange under krisen. Således blev der indført begrænsninger i importen i 1978 for at lette presset på de svagere dele af den EF'ske stålindustri, og denne begrænsning ramte lande som Japan, Sydkorea, Brasilien og Australien samt Østlandene.⁵ Også i 1980 er der indført importbegrænsninger, der skal vare til langt ind i 80'erne.

Således skriver Børsen:⁶

Kommissionen har nylig foreslået forlængelse for et år, og medlemslandene ventes at gå ind herfor på udenrigsministermødet i denne uge.

Restriktionerne har medført, at importen er skåret ned til 10 pct. af EF-markedet, og det har skabt vrede hos eksportører i u-lande. Kvoten for 1981 blev skåret ned med 15 pct. af 1980-importen.

På den anden side betød kriseeksplosionen 1974/75 realiseringsvanskeligheder, hvilket førte til prissænkninger på stålprodukterne⁷ i et omfang, der truede med udrensning af omfattende dele af den vesteuropæiske stålbranche. Prisudviklingen og leveringsforholdene har ikke bedret sig afgørende gennem kriseperioden, snarere tværtimod, hvilket har ført til en eskalering af EF-foranstaltninger i perioden. Dette er foreløbig kulmineret i efteråret 1980, hvor stålindustrien blev erklæret i "manifest krise",⁸ hvorved udløstes de

5) Krisen fremstilles ofte som havende sit udspring i "ydre" omstændigheder", og herunder spiller ofte 3. verdenslande en central rolle. Her må man dog holde to perspektiver op. For det første er 3. verdenslandenes råstålproduktionsandel ganske vist vokset fra 4 pct. i 1970 til 8 pct. på verdensbasis i 1980, (jvf. Stahl und Eisen, op.cit., 1981, nr. 13-14, pp. 240-42), men udgangspunktet har været meget lavt trods store forekomster af netop jernmalm og kul dér. For det andet er der i de vigtigste 3. verdenslande (Brasilien, Indien, Sydkorea, Mexico) ofte tale om enten direkte investeringer fra centerlandenes stålkapitaler alene eller i samarbejde med de respektive stater.

6) Børsen, 7.12.1981.

7) Således postuleres et prisskred på 50 pct. i perioden fra 1974 til 1977 i Kommissionen for De europæiske Fællesskaber, En europæisk stålpolitik, Europa-noter, nr. 6, 1979. I De Europæiske Fællesskabers Tidende, nr. C 294/3 14.11. 1981 hedder det

Kommissionen (har, pk) konstateret, at omkostningerne i den europæiske stålindustri siden begyndelsen af 1980 er steget med ca. 20 pct., hvilket især skyldes den kraftige prisstigning på koks, olie, el og jernmalm. Stålvirksomhedernes listepriser har hidtil ikke fulgt disse priser; de ligger for tiden kun omkring 4 pct. over 1974-priserne (min understregning, pk).

8) Dette udtryk refererer til et bestemt niveau i det juridiske system, der fastlægger, hvilke skridt og beføjelser Kommissionen kan sætte i værk. Mere præcist kan henvises til artiklerne 57, 58 og 59 i Traktat om oprettelse af Det Europæiske Kul- og Stålfællesskab.

skarpeste kontrolforanstaltninger omkring priser- og produktionsmængder.

Omkring årsskiftet 1976/77 gennemførtes den såkaldte Simonet-plan,⁷ hvis hovedindhold var, at der blev indført mindstepriser på stålprodukterne. Blandt andet på baggrund af de vesteuropæiske stålbranchers forskellige stilling i konkurrencen blev planen ikke gennemført uden markering af branchernes indbyrdes modsætningsforhold. Dette viste sig for eksempel ved, at den vesttyske brancheorganisation fastholdt, at enhver protektionisme skulle undgås.

Mindstepriserne løste ikke problemerne, og i løbet af 1977 gennemførtes den såkaldte Davignon-plan,¹⁰ som er en konkretisering og udvidelse, idet den ud over mindstepriser omfatter kvoteordninger både for stålproducenter inden for EF og for stålproducenter uden for EF, der sælger til EF-markedet. Endvidere indeholder planen støtteordninger til moderniserings- og skrotningsaktiviteter og til hjælpeforanstaltninger til særlig hårdt ramte regioner.

Filosofien bag planen er, at produktionskapaciteten er for stor til den aktuelle efterspørgsel, hvorfor planen foruden de nævnte tiltag opererer med en intensivering af forskningen vedrørende produktudvikling og produktionsmetoder, som kan medføre en bedre udnyttelse af råstoffer og energi på den ene side og nødvendige nedlægninger på den anden. Dette skal sikre eksistensen af en stålindustri inden for EF, indtil en disciplineret omstrukturering er foretaget.

Foreløbig sidste skud på stammen er markant forhøjede priser for stål omkring årsskiftet 1982 og forsøg på opstilling af en tidsplan med et indhold, der sikrer, at yderligere støtteforanstaltninger ikke etableres, og at en gradvis afvikling af samtlige støtteordninger for jern- og stålindustrien gennemføres frem til 1986.¹¹

Hvorvidt denne sidste plan for blandt andet afvikling af støtteordninger er andet end en programmatisk erklæring afhænger af flere forhold. Det drejer sig om blandt andet konkurrencen på verdensplan

9) En populær (og delvis ideologiserende) fremstilling findes i De Europæiske Fællesskabers Tidende, op.cit., og en opfølgning i Kommissionen, Bulletin for De Europæiske Fællesskaber, nr. 10, 1980, pp. 7-11.

10) Ibid.

11) Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, Udkast til Kommissionens beslutning om fællesskabsregler for støtte til jern- og stålindustrien, Bruxelles den 22. juni 1981.

og dennes udviklingsbetingelser samt om de forskellige udviklingsbetingelser for EF-landenes stålindustrier og dermed disses indbyrdes konkurrenceforhold.

4. Kriseudviklingen i den vesteuropæiske stålindustri

Japan har gennem hele kriseforløbet ikke gennemført direkte protektionistiske tiltag, hvorimod USA har opbygget det såkaldte "triggerprissystem"¹² til imødegåelse af, hvad der forstås ved dumpingpriskonkurrence fra vesteuropæiske og især japanske stålkapitaler.

Den amerikanske udvikling gennem krisen har mange paralleller til den vesteuropæiske, både i forhold til den protektionistiske afskærmning udadtil og kriseløsningsforsøgene indadtil med skrotninger af gamle indlandsanlæg og satsninger på få højproduktive anlæg. Japan har derimod kunnet fastholde investeringerne nogenlunde uforandret, hvad niveau angår, men med satsning på erstatnings- og rationaliseringsinvesteringer i forhold til udvidelsesinvesteringer.¹³

Set i forhold til udviklingen på verdensplan er der som sagt adskillige paralleller mellem udviklingen i USA og Vesteuropa. Dog er Vesteuropa præget af omfattende indre modsætninger mellem de nationalt organiserede stålindustrier, hvilket bunder i de respektive industriers akkumulationsduelighed (jvf. næste afsnit). Således blev de sidste prisforhøjelser og billigelse af fortsatte støtteordninger inden for EF mødt af protester fra især Vesttyskland og fulgt op af beslutninger i Vesttyskland og Belgien om nationale støtteordninger i milliardklassen til virksomheder inden for stålindustrien.¹⁴

4.1. Kriseudviklingen i Vesttyskland

Det omfattende støtteprogram, som den vesttyske stat besluttede gen-

12) Systemet blev indført med virkning fra starten af 1978 og beskrives mere omfattende i Economist, d. 31.12.1977. Den videre problemfyldte udvikling for den amerikanske stålindustri og dets krav om protektionisme fremgår af f.eks. Economist, 9.2.1980, Metal Bulletin Monthly, US Steel Industry, 26.2.1980 og Financial Times, 12.2.1980.

13) Transactions ISIJ, Production and Technology of Iron and Steel in Japan during 1973, Vol. 14 ff., 1974 ff. Således meldes der blandt de 5 største stålkapitaler om 43 pct. højere investeringer i 1982 end i 1981. Stahl und Eisen, op.cit., 1981, nr. 12, p. 87.

14) Bonn-regeringen har således besluttet et støtteprogram på ca. 4 mia. kr., mens den belgiske stat har garanteret for et lån på ca. 1 mia. kr., Information, 11.8.1981.

nemført for stålindustriens vedkommende i sommeren 1981 har betydet afbræk i en ikke-interventionspolitik, der ellers har karakteriseret udviklingen både før og under krisen.

Op til krisen 1974/75 var der tale om en indirekte støtte til stålindustrien gennem priskompensationer for det kul, stålindustrien som støtte til opretholdelse af en vesttysk stenkulsindustri havde forpligtet sig til at aftage gennem 20-års kontrakter.¹⁵ Den indirekte støtteform fortsætter som den vigtigste, om end staten er medejer af Salzgitter AG (Hitlers gamle rustningscentrum i Midtvesttyskland).¹⁶ Baggrunden herfor ligger nok i det forhold, at den vesttyske stålindustri op til og under krisen karakteriseres af omfattende sammenlægninger af stålproducenter, - centraliseringer som generelt set ellers gennemføres ved statslig hjælp i store dele af Vesteuropa.

Der er her tale om centraliseringer i perioden fra 1960 til 1974, således at de oprindelige 14 selvstændige jern- og stålproducenter reduceres til stort set 7 kapitalgrupperinger, herunder den rene stålfremstiller Thyssen, den tiltagende på forarbejdning rettede Hoesch (siden 1972 centraliseret med det hollandske Hoogovens til Estel-gruppen), rørproducenten Mannesmann og værkerne tilhørende Krupp-kapitalen. Også under krisen fortsætter denne udvikling, idet adskillige af de mindre grupper liggende i Saar-regionen centraliseres under den luxemburgske Arbed-gruppe.

Der er ingen tvivl om, at den vesttyske stålkapital (taget som gennemsnit) var i spidsen i Vesteuropa og har været hurtigst til at tilpasse sig den nye teknologi også op gennem krisen med opbygningen af integrerede og vandvejslokaliserede stålværker. Dette er blandt andet muliggjort af den centralisering, der har kendetegnet stålindustriens udvikling. Videre har den vesttyske stålindustri gennemført omfattende egentlige kriseløsningstiltag (nedlæggelser

15) I 1968 dannedes Ruhrkohle AG som en centralisering af 26 kulkapitaler i Ruhr-området. Statslig garanti for kreditorordninger og 20-årige fastprisleveringsaftaler til de vesttyske stålkapitaler var rammebetingelserne. For en antydning af omfanget, se Stahl und Eisen, op.cit., 1977, nr. 15, p. 716.

16) I løbet af kriseårene støtter staten for eksempel Saarregionen ved fastsættelse af jernbanetakster for transporter til og fra værkerne der, men det må betragtes mere som regionalpolitik end egentlig selektiv stålbranchepolitik.

af anlæg, værdinedskrivninger af anlæg etc.), om end det i forbindelse med overenskomstfornyelsen har kostet konfrontationer med vesttyske arbejdere i et omfang, der ikke er set siden krigen.

4.2. Frankrig og Storbritannien under krisen

Franske tilstande er et begreb inden for stålbranchen og dækker over en stålbranche, der fremstår som de vesteuropæiske problemer, men i forstærket form. Dels er der tale om konfrontationer i stort omfang i forbindelse med "de nødvendige løsninger af branchens krise" i slutningen af 1978 i især Lorraine-regionen. Dels er der tale om et udgangspunkt, hvor størstedelen af branchen ligger langt under gennemsnittet, hvad angår teknisk formåen, lokalisering etc., hvoraf følger nødvendigheden af omfattende skrotninger.

Den franske stat har traditionelt blandet sig i stålbranchens udvikling, blandt andet via den almindelige planlægning og med midlertidige prisstop. Allerede i 1966 intensiveredes den statslige støtte i forbindelse med udarbejdelsen af en specifik brancheplan. Siden da er det gået slag i slag med planreformer og stor statsstøtte, der i 1978 kulminerede i en konvertering af de statslige tilgodehavender til aktiekapital hos de største stålproducenter.¹⁷ Dette saneringsprogram betød, at staten reelt kom til at sidde med ca. 65 pct. af aktiekapitalen.¹⁸

Der var tale om et program, der indeholdt centralisering inden for stålfremstilling og -forarbejdning og omfattende braklægninger. Blandt andet dannelse af koncerner omkring de største kapitaler, så der opstår et centraliseringsniveau på linie med hovedkonkurrenternes i EF.

De nyeste nationaliseringstiltag i efteråret 1981 i forbindelse

17) De to største franske stålkoncerner Sacilor-Sollac og Usinor var de mest tabsgivende stålkapitaler i Vesteuropa i 1977 i forhold til produceret tons råstål. I øvrigt med British Steel Corporation på tredjepladsen. Stahl und Eisen, op.cit., nr. 20, 1978, p. 1064.

18) I programmet var inkorporeret såvel fællesejerskab af de to største stålkapitaler af det moderne anlæg Solmer i Fos-sur-Mer, Marseilles som en understøttelse af den franske industripolitik med forsøg på udvikling af den sydlige del af Frankrig med omfattende industrikomplekser. Således er Solmer-værket anlagt med statslån. En mere præcis gennemgang findes hos Ch. Palloix, "Internationalisierung des Produktionssystems und Aufteilung in industrielle und Finanzielle Branchen, am Beispiel der Stahlindustrie sowie der Elektroindustrie und des Maschinenbaus", i Chr. Deubner (ed.), Die Internationalisierung des Kapitals, Frankfurt/New York: Campus Verlag, 1979, pp. 125-147.

med socialisternes magtovertagelse i Frankrig må ses i forlængelse heraf.

Også i Storbritannien har der været omfattende problemer med udviklingen af den nationale stålindustri, også længe før den nuværende krise. Tilbage i 1951 blev den nationaliseret af Labour-regeringen ud fra beskæftigelsesargumenter. Der blev gennemført store investeringer, men i 1955 blev værkerne tilbagesolgt til de oprindelige ejere i overensstemmelse med den tilkomne konservative regerings program.

I 1967 blev størstedelen af den britiske stålindustri atter nationaliseret og British Steel Corporation (BSC) blev dannet. I 1972 blev der fremlagt en omfattende centraliseringsplan også indeholdende forslag til omfattende teknologispring i løbet af en ti-års periode. Grundideen var efter japansk mønster at centralisere produktionen og forarbejdningen 5-6 steder i Storbritannien og samtidig trinvis udvikle teknologien afgørende, sideløbende med mandskabsreduktioner.

En stigning i produktionen var en rammebetingelse for planen, men krisen har forandret situationen afgørende, og udviklingen siden er typisk for en stålkapital med et undergennemsnitligt udgangspunkt. BSC's reaktion har bestået i en delvis opgivelse af hovedintentionerne og forsøg på en art kompromis med fornyelse i visse dele af industrien og rationaliseringsinvesteringer i andre dele. I relation til nyanlæg kan man sige, at BSC stadig arbejder efter ti-års planen, men nyanlæggene bliver udskudt år efter år, og investeringsplanerne gennem sidste halvdel af 1970'erne indeholder alle det kompromis, hvad investeringernes retning angår. Dog er der ily af dannelsen af BSC foretaget delvise 'spring' i teknologiudviklingen i forbindelse med de omtalte centraliseringsbestræbelser.¹⁹

Sammenfattende er der klare paralleller mellem udviklingen i Frankrigs og Storbritanniens industripolitik over for stålindustrien under den økonomiske krise.²⁰

19) I 1981 gennemførtes i forlængelse heraf en centralisering af valsetrædværkerne hos BSC i Scunthorpe og hos Guest, Keer and Neettlefolds Ltd., jvf. Stahl und Eisen, op.cit., 1981, nr. 7, p. 12.

20) En af årsagerne til denne parallellitet skal nok søges i landenes fælles fortid som kolonimagter med en efterfølgende orientering af de respektive stålbrancher mod henholdsvis den såkaldte Franc-zone og Commonwealth-landene. (Noten forts.) ...

5. Udviklingsperspektiver for stålbranchen

Denne korte gennemgang af den vesttyske, engelske og franske stålindustri udvikling under krisen og samspil med de respektive nationalstater har påpeget betydningen af centraliseringsbestræbelserne inden for de nationale brancher. Og ikke mindst er det angivet, om denne centralisering har måttet gennemføres i statsligt regie.

I forhold til den samlede vesteuropæiske stålbranche og udviklingen i industripolitikken kan der som eksempel peges på Italien, der ligeledes har gennemført omfattende nationaliseringer,²¹ eller på Danmark, hvor staten med beskæftigelses- og miljøargumenter har gennemført støtteordninger af betragteligt omfang.²² Uden for EF kan nævnes Sverige, hvor såvel socialdemokratiske som borgerlige regeringer har gennemført omfattende statslige støtteforanstaltninger til den betrængte stålindustri.²³

Udviklingen af et EF-industripolitisk fællesskab (hvor netop stålbranchen har gode traktmæssige forudsætninger) må derfor ske på en international baggrund, hvor EF er presset i defensiven, og i en situation med store modsætninger i EF. Og måske har disse modsætninger et sådant omfang, at de underminerer stålpolitikens traktatmæssige forudsætninger.

Industripolitikken i EF som helhed er ganske vist blevet mere omfattende gennem kriseperioden, og stålbranchen er erklæret i "ma-

... (noten forts.)

Dette synspunkt uddybes af Klaus Busch, "Die Europäische Gemeinschaft in der Krise", i Probleme des Klassenkampfes, Berlin: Rotbuch Verlag, 1978, nr. 30.

- 21) Ved betragtningen af den italienske stålbranche må man tilsyneladende skelne mellem på den ene side de kapitaler, der får statssubsidier gennem Finsider, altså Italsider, Terni og Dalmine (60 pct. af råstålsproduktionen i Italien) og på den anden side de såkaldte "Brescianere", en gruppe selvstændige stålkapitaler med mine-stålværker i Brescia-provinsen i det nordlige Italien. Efter "Italian Steel, The Bresciani, a Problem of Economic Geography", Metal Monthly Bulletin, Sept. 1978, pp. 9-37.
- 22) Der menes efter dansk målestok. En gennemgang findes i Forslag til lov om finansiel rekonstruktion af Det Danske Stålvalseværk A/S. Lovforslag. Folketingsåret 1980-81. Industriministeriet j.nr. 201-2-81.
- 23) I 1980 var der et tab på 600 mill. sv. kroner i Svensk Stål, og siden 1976 er der blevet givet 10 mia. sv. kroner i lån etc. af ikke-Socialdemokratiske regeringer. Efter Stahl und Eisen, op.cit., 1981, nr. 19, p. 78.

nifest krise". Men krisens skærpelse af konkurrencen har også åbenbaret indre modsætninger blandt de vesteuropæiske stålbrancher. Den vesttyske stålbranche synes at være gået ind i krisen på et langt bedre grundlag (omfattende centralisering af kapital, højt teknologisk niveau etc.) end både den franske og engelske, der begge er "blevet fanget" midt i forsøg på centralisering og gentagne teknologiske spring. I alle tre nationale brancher forsøges (blandt andet i snævert samarbejde med staten) stadige forbedringer af akkumulationsdueligheden, men ingen synes afgørende at have gennemført et niveauspring i den indbyrdes placering.

I forhold til den stadig skærpede krisesituation har EF udviklet sig som en afskærmning udadtil gennem opbygningen af den omtalte protektionisme og visse pris- og kvotaforanstaltninger. Disse indgreb har indadtil udbredt krisens rensende effekt over tid. Hvorvidt der kan blive tale om ændring i industripolitikken afhænger således også af, om de hårdt ramte sektorer som bil-, bygnings- og skibsbrancherne kan absorbere de forhøjede priser, eller om de gennemførte foranstaltninger vil trække de stålforbrugende industrier ind i en ny og længerevarende stagnationsperiode.